

**QUARTA DIES AUGUSTI.
DE S. DOMINICO CONFESSORE
FUNDATORE ORDINIS FF.
PRÆDICATORUM. BONONIÆ IN ITALIA.
VITA**

**Auctore B. Jordano synchrono ex Ordine
Prædicatorum, & secundo ejusdem Ordinis
Magistro generali. Ex antiquo Ms.
membranaceo Uxamensi, quod conservatur
in codice Musei nostri, signato ✕ Ms. 162, &
cum editione Echardi collatum est.**

PROLOGUS.

[1] Filiis gratiæ, & coheredibus gloriæ Fratribus universis Ordinis Prædicatorum Jordanis a, eorumdem servus inutilis, [Beatus auctor rationem reddit, ob quam Acta S. Dominici] salutem, & in sancta subsequi professione lætitiã. Flagitantibus plerisque Fratrum, & scire cupientibus, qualiter hic Ordo Prædicatorum, per quem horum temporum novissimorum periculis dispensatio divina providit, sumpserit institutionis exordium, quales etiam extiterint, qualiterve numero multiplicati fuerint, & confortati per gratiam primitivi Ordinis nostri Fratres, jam dudum investigatum est & compertum ab eisdem Fratribus, qui novellis interfuere primordiis, quique viderunt & audierunt venerabilem servum Christi beatum Dominicum, primum Religionis hujus institutione magistrum & Fratrem, qui in hac carne vivens inter peccatores, cum Deo & angelis pia mente conversabatur, præceptorum custos, consiliorum æmulus, & ex omni, quod scivit & potuit, æterno suo Creatori deserviens, &

lucens in hujus mundi tetra caligine per vitam innocuam, & conversationis sanctissimæ cœlibatum.

[2] Igitur visum est mihi, omnia hæc per ordinem assecuto, [& primordia Ordinis Prædicatorum litteris mandet.] qui licet omnino de primis non fuerim, cum primis tamen conversatus sum, & ipsum beatum Dominicum non solum extra Ordinem, sed existens in Ordine satis vidi, familiariterque cognovi, utpote qui ei confessus sum, & ad ejus voluntatem suscepi diaconatus officium, qui etiam quadriennio post primam Ordinis institutionem habitum hunc assumpsi; visum est igitur mihi ea, quæ vidi personaliter & audivi, ac partim verorum Fratrum relatione cognovi, de principiis Ordinis, de vita & miraculis beati viri, patris nostri Dominici, & de aliis quoque quibusdam Fratribus, prout se memoriæ meæ talium ingessit occasio, sub scripto redigere, ne filii, qui nascentur & exsurgent, Ordinis hujus ignorent primordia, & tunc frustra scire desiderent, cum inveniri non possit ex nimio processu temporis, qui de eisdem principiis certum aliquid enarrare sufficiat. Igitur, dilectissimi in Christo, hæc, quæ subsequenter, [&] ad consolationem atque ædificationem vestram qualitercumque collecta sunt, devote suscipite, & primæ caritatis Fratrum nostrorum æmulatione fervete.

ANNOTATA.

Vocatur etiam Jordanus, ut videri potest in ejus Actis, quæ Henschenius noster ad diem 13 Februarii illustravit.

Nempe B. Jordanus in academia Parisiensi ante ingressum Ordinis studebat, quando S. Dominicus ex Hispania Parisios venit.

Ex toto hoc prologo patet, certam fidem adhibendam esse iis, quæ deinceps narrabuntur.

CAPUT I.

Sancti patria, pueritia, studia litterarum, virtutes, dignitas in Ordine Canonorum Regularium, itineria, & prima cum hæreticis Albigensibus certamina.

In Hispaniarum partibus vir erat venerabilis vitæ, [Cum Didacus vir pius Oxomensi præesset ecclesiæ,] Didacus a nomine, ecclesiæ Oxomensis episcopus, quem sacrarum Litterarum notitia, & secundum seculum natales ingenui, magis autem morum insignis decorabat honestas: hujus amor sic Deo totus inhæserat, ut seipsum abjiciens & solum, quæ Jesu Christi sunt, quærens, ad id summopere animum intentionemque converteret, qualiter animarum multarum fœnerator effectus, talentum sibi creditum cum usura multiplici suo Domino reportaret. Satagebat ergo, ubicumque perscrutari posset, viros honestate vitæ moribusque laudabiles sibi modis, quibus valebat, attrahere, & in ecclesia, cui præerat, beneficiando locare; illos vero subjectorum suorum, quibus [desidiosa] foret ad sanctitatem voluntas, prona magis ad seculum, ut laudabilioris atque religiosioris vitæ formam assumerent, suadebat verbis, invitabat exemplis. Hinc accidit, ut daret operam suis persuadere Canonicis crebris admonitionibus & exhortatione pervigili, quatenus sub regula beati Augustini ad observantiam canonicæ Religionis consentirent; & tanta hoc ipsum egit solitudine, ut eorum animos (licet quosdam ex ipsis contradictores habuit) ad suum desiderium inclinaret.

[4] [S. Dominicus Palentiæ] Hujus in temporibus fuit quidam adolescens, nomine Dominicus, in eadem diœcesi, villa, quæ dicitur Chaleruega, oriundus, quem ab annis puerilibus parentum suorum, specialiter autem cujusdam archipresbyteri avunculi sui diligentia nutriebat. Hunc primitus in usu ecclesiastico erudiri

fecerunt, ut quem sibi Deus vas electionis futurum præviderat, in ipsa adhuc puerili ætate, velut testa recens exhiberet (a quo nec postmodum immutaretur) sanctitatis odorem. Postmodum autem missus Palentiam, ut ibi liberalibus informaretur scientiis, quarum studium eo tempore vigeat ibidem; postquam eas, ut sibi videbatur, satis edidicit, relictis iis studiis, tamquam in quibus temporis hujus angustias minus fructuose vereretur expendere, ad theologiæ studium convolvit, cœpitque divinis vehementer inhiare eloquiis, utpote dulcioribus super mel ori suo.

[5] Itaque in iis sacris studiis annos transegit quatuor, [studiis operam dabat,] per quos hauriendis sacrarum Scripturarum rivulis tam incessanter, tamque avide inhiabat, ut præ discendi infatigabilitate noctes pene insomnes perageret, & veritatem, quæ auribus ingerebatur, profundo mentis repositam sinu, tenaci memoria retineret. Ea nempe, quæ facilitate capiebat ingenii, piis irrigabat affectibus, & ex iis salutis opera germinabant. Beatus in hoc sane juxta Veritatis sententiam dicentis in Evangelio: Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Etenim cum gemina sit verbi divini custodia; una, qua, quæ aure suscipimus, memoria retinemus; altera vero, qua & ipsum, quod audierimus, mancipamus effectui, & exhibemus in opere: quod custodiæ genus commendabilius fore, nemo quidem ambigat, quemadmodum granum frumenti melius conservatur terræ mandatum, quam in arca repositum. In neutro felix hic Dei Famulus deficiebat, cujus memoria velut quoddam Dei promptuarium ex hoc in illud eructabat uberius, forisque mores & opera, quid sacro reconditum lateret in pectore, manifestissime clamitabant. Ob hoc ergo, quia mandata Domini tam fervido complectebatur affectu, excipiens vocem Sponsi tam pio bonæ voluntatis applausu gratiam ei scientiarum Deus adauxit, ut non solum ad lactis potum redderetur

idoneus, sed & quæstionum difficilium humili cordis intelligentia penetraret arcanum, & solidioris cibi scrutinium sufficienti admodum facilitate glutiret.

[6] Iste fuit ab ipsis cunabulis indolis valde bonæ, & jam magnum aliquid insignis præconizabat infantia, [& inter alias virtutes] quod futurum maturiori præstolaretur ætate. Non se cum ludentibus miscuit, nec cum iis, qui in levitate ambulant, participem [se] præbuit; sed instar placidi Jacob vagos Esau cavebat excursus, sinum matris ecclesiæ ac domestica sanctæ quietis tabernacula non relinquens. Juvenem simul ac senem aspiceres, quoniam & paucitas dierum loquebatur infantiam, & senem jam ipsa conversationis maturitas & morum constantia prædicabat. Respuebat seculi lascivientis illecebras, ambulans in via immaculata, virginitatis suæ decus illibatum usque in finem incorruptionis amatori Domino conservavit. [Cogitavit a vino tunc abstrahere carnem suam; unde & vinum per decennium non bibebat.] Jam autem illa sua juvenili ætate futurorum præscius Deus aliquatenus est dignatus ostendere, quod insigne aliquid proventurum ex Puero speraretur. Denique matri suæ in visione monstratus est velut habens lunam in fronte; quo profecto præfigurabatur, dari eum aliquando in lucem gentibus illuminare his, qui in tenebris, & in mortis umbra sederent, ut rei postmodum probavit eventus.

[7] Eodem tempore, cum Palentiæ studens persisteret, orta est fames valida fere per universam Hispaniam; [insigni exemplo misericordiam erga pauperes exercet.] cum ecce pauperum necessitate permotus, & æstuans in se compassionis affectu, uno decrevit opere dominicis simul obsecundare consiliis & resarcire pro posse morientium egenorum inopiam. Vendens itaque libros, quos sibi oppido necessarios possidebat [cum omni supellectile sua] & eleemosynam quamdam instituens, dispersit, dedit pauperibus: cujus pietatis exemplum sic

aliorum theologorum ac magistrorum animos provocavit, ut juvenis liberalitate suam parcam segnitiam æstimantes, eleemosynis ex tunc largioribus abundarent.

[8] [Postea institutum Canonorum regularium amplexus,] Cum hujusmodi ascensiones taliter in corde suo Vir Dei disponeret, de virtute progrediens in virtutem, & se ipso melior effectus quotidie cunctorum oculis, inter quos quasi stella matutina in medio nebulæ per vitæ innocentiam rutilabat, mirabilis videretur, ad audientiam episcopi Oxomensis ejus fama pervenit; qui diligenter percunctata de ipso veritate, accersitum in sua fecit ecclesia Canonicum regularem. Ille confestim inter suos concanonicos velut jubar singulare emicuit, humilitate cordis imus, sanctitate præcipuus, factus omnibus odor vitæ in vitam, & quasi thus redolens in diebus æstatis.

[9] [ab illis Supprior eligitur,] Mirantur Fratres tam celerem & invisum Religionis apicem, Suppriorem eum constituunt, quatenus in eminentiori specula constitutus, omnium splendet obtutibus, omnes invitaret exemplis. Ille autem velut oliva pullulans & cypressus in altitudinem se extollens, die noctuque terebat ecclesiam, orationi sine intermissione vacabat, & redimens sibi contemplationis otia, vix extra septa monasterii comparebat. Flendi pro peccatoribus, pro miseris, pro afflictis, singularem gratiam tribuerat ei Deus; quorum calamitates in intimo gestans compassionis sacrario, æstuantem interius per exitus oculorum foras ebulliebat affectum.

[10] [& magnum orationis, salutis animarum,] Pernoctandi in orationibus mos erat ei creberrimus, & clauso ostio orare Patrem suum. Interdum & inter orationes a gemitu cordis sui rugitus & voces [solebat] emittere; nec continere se poterat, quin erumpens evidenter eminus audiretur. Fuit autem ei frequens & specialis ad Deum

petitio quædam, ut ei largiri dignaretur veram caritatem, atque curandæ & procurandæ saluti hominum efficacem, arbitrans, sese tunc primum fore membrum Christi veraciter, cum se totum pro viribus, lucrificandis animabus impenderet, sicut Salvator hominum dominus Jesus Christus totum se nostram obtulit in salutem.

[11] [ac sacræ lectionis studium ostendit.] Librum quemdam, qui **COLLATIONES PATRUM** inscribitur, tractantem de vitiis & omni spiritualis perfectionis materia; hunc, inquam, legens & diligens, in eo salutis rimari semitas & easdem tota animi virtute studuit imitari. Hic liber ad arduam conscientiæ puritatem, ad multam contemplationis lucem, ad magnum eum perfectionis apicem, gratia suffragante, provexit. Dum vero in hunc modum decoræ Rachelis foveretur amplexibus, Lia non sustinens cœpit ipsum impetere, quatenus ad ipsius ingressum prole fœcundata multiplici suæ lippitudinis sopiret opprobrium.

[12] [Didacus episcopus S. Dominicum assumit socium] Accidit igitur tunc temporis Aldefonsum, regem Castellæ, inter filium suum Ferdinandum & quamdam nobilem de Marchiis, desiderare connubium. Quam ob causam adiit præfatum episcopum Oxomensem, postulans fieri eum hujus procuratorem negotii. Precibus regiis acquievit episcopus, moxque adjuncta sibi juxta sanctitatis suæ exigentiam honesta societate, secum virum Dei Dominicum, præmemoratum ecclesiæ suæ Suppriorem, adduxit, atque iter arripiens, Tolosam usque pervenit: cujus terræ incolas cum deprehendisset dudum fuisse hæreticos, cœpit super illis tam innumeris miserabiliter animabus multa compassione turbari. Ipsa vero nocte, qua in præfata civitate hospitati sunt, Supprior ille cum hospite domus hæretico multa disputatione & persuasione fortiter & ferventer agens, dum non posset

hæreticus resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur, ad fidem ipsum, Spiritu Dei mediante, reduxit.

[13] Postmodum recedentes inde, & ad locum destinatum, [in quadam legatione, ab Alfonso rege Castellæ imperata,] ubi puella erat, multorum laborum dispendio venientes, exposita causa sui itineris, habitoque consensu, confestim ad regem festinavere reverti; cui rem prospere actam & puellæ responsum vel consensum nuntiavit episcopus. Rex igitur iterato duxit, eum cum majoris apparatus honorificentia remittendum, quatenus cum honore puellam duceret suo filio copulandam; qui laboriosum iter rursus aggrediens, cum ad Marchias pervenisset, puellam interim defunctam invenit, Deo salubrius sui causam itineris disponente, quatenus per ejusdem occasionem viæ multo magis excellentium nuptiarum causaretur exordium inter Deum & animas per universam Ecclesiam ad æternæ salutis copulam de diversis peccatorum erroribus multifarie revocandas, sicut consequentium probat eventus.

[14] Igitur episcopus, remisso ad regem nuntio, ipse cum suis Clericis, [qua peracta, totus conversioni infidelium vacare cogitat;] nacta opportunitate, adire curiam festinavit. Veniens autem ad dominum Innocentium, summum Pontificem, instanter petiit, si fieri posset, gratiam cessionis, suam allegans multipliciter insufficientiam, & immensam supra vires officii dignitatem: Revelavit quoque summo Pontifici sui cordis esse propositum conversioni Sarracenorum pro viribus operam adhibere, si cessionem ejus dignaretur admittere. Non acquievit Papa postulantis instantiæ; sed nec saltem eique quamvis petenti, voluit indulgere, [vel in remissionem peccatorum injungere,] ut manens episcopus fines Sarracenorum ad prædicandum intraret, occulto sane consilio vel Dei nutu, qui ad alterius salutis uberem frugem tanti viri labores providerat.

[15] Revertens igitur, in via Cistercium visitavit, ubi multorum servorum Dei conversationem intuitus, [sed, Deo disponente, invenit oppugnatores Albigensium hæreticorum,] & altitudine Religionis illectus, assumpto ibidem habitu monachali, & aliquibus monachis, quorum instructione formam conversationis addisceret, secum adductis, reverti in Hispaniam properabat, ignorans adhuc, qualem in via, procurante Deo, suæ festinantia foret obicem habiturus: eo etenim tempore dominus Innocentius Papa duodecim abbates Ordinis Cisterciensis cum uno legato contra hæreticos Albigenorum ad prædicandam fidem direxerat; qui, celebrato cum archiepiscopis & episcopis, aliisque illius terræ prælatis concilio, deliberabant, quisnam esset aptior modus ad id, pro quo missi fuerant, fructuosius exsequendum.

[16] Interim dum sic consiliarentur ad invicem, accidit, [& illis suggerit optimum consilium,] præmemoratum Oxomensem episcopum per Montem Pessulanum iter agere, ubi concilium agebatur. Venientem ergo cum honore suscipiunt, quærunt consilium, scientes hominem sanctum, maturum, & justum, & fidei zelatorem. Ille, ut erat vir circumspectionis & gnarus viarum Dei, de ritu & moribus hæreticorum cœpit inquirere, atque addiscere modum, quo alios ad perfidia suæ partem persuasionibus & prædicationibus, ac simulata sanctitatis exemplis allicere consueverunt. Vidensque ex adverso grandem eorum, qui missi fuerant, in expensis, equis, & vestibus apparatus; Non sic, ait, Fratres, non sic vobis arbitror procedendum. Impossibile mihi videtur, homines istos solis ad fidem reduci verbis, qui potius innituntur exemplis.

[17] [ad hos hæreticos convertendos,] En hæretici dum speciem præferunt pietatis, dum euangelicæ parsimonie & austeritatis mentiuntur exempla, persuadent simplicibus vias suas. Quamobrem si contraria monstrare

veneritis, ædificabitis parum, destruetis forsitan, & nullatenus acquiescent. Clavum clavo retundite; fictam sanctitatem vera religione fugate, quia fastus pseudo-apostolorum evidente vult humilitate convinci. Sic Paulus cogitur fieri insipiens suas veras enumerando virtutes, austeritates & pericula proferendo, ut eorum tumorem refelleret, qui de vitæ merito se jactitabant. Dicunt ei: Quod ergo das consilium, pater bone? Quod me videritis facere, inquit, faciatis.

[18] [quod exemplo istius episcopi] Mox itaque, insillente in eum Spiritu sancto, vocavit suos, eosque Oxomam cum equis & suppellectilibus & diverso, quem secum adduxerat, apparatu remisit, paucis clericis in sua societate retentis. Dixitque, suum propositum in eo esse, ut in illa terra moram faceret causa fidei propagandæ. Detinuit & secum prædictum Dominicum Suppriorem, quem magni æstimabat, magno complectens eum caritatis affectu. Hic est Dominicus, primus Prædicatorum Ordinis institutor & Frater, qui ex eo deinceps tempore cœpit, non Supprior, sed Frater Dominicus appellari; & vere Dominicus custoditus a Domino, innocens a peccato; vere Dominicus omni virtute Domini custodiens voluntatem.

[19] [ceteri sequuntur, & contra hæreticos strenue certant,] Audito igitur abbates, qui missi fuerant, hujuscemodi consilio, & animati exemplo, acquieverunt & ipsi simile aggredi, remittentes singuli ad loca sua, quæ secum adduxerant, retentis sibi dumtaxat libris ad Horas, & ad studium, atque ad disputationem, cum opportunum foret, necessariis; & habentes prædictum episcopum super se majorem, & quasi caput totius negotii, pedites sine expensis in voluntaria paupertate fidem annuntiare cœperunt. Quod ubi viderunt hæretici, cœperunt & ipsi ex adverso fortius prædicare. Factum est autem, ut apud Apamias & apud Labancum; apud Montem quoque Regalem & Fanum Jovis frequenter disputationes fierent

sub iudicibus deputatis, ad quas conveniebant statutis diebus magnates & milites, mulieres, populi, fidei disceptationi interesse volentes.

[20] [quos S. Dominicus miraculo confundit.] Contigit autem apud Fanum Jovis celebrem quamdam disputationem institui, ad quam convocati sunt tam fidelium, quam infidelium plurima multitudo. Plerique suos in communi conscripsere libellos, rationes atque auctoritates confirmationis fidei continentes, inter quos, omnibus inspectis, beati viri Dominici libellus plus ceteris est commendatus & communiter approbatus, quatenus cuilibet de arbitris, de consensu partium ad sententiæ diffinitionem electis, cum libello hæreticorum, quem & ipsi pro se conscripserant, præsentari deberet; & cujus partis libellum rationabiliorem arbitri judicarent, ejus fides præstantior haberetur. Cumque multa verborum disceptatione ad alteram partem arbitri venire non possent, tandem incidit eis consilium, ut libellos utrosque flammis injicerent; & si quem illorum non comburi contingeret, ille veram fidem procul dubio contineret. Accensus igitur est ignis magnus; utrumque librorum injiciunt: liber hæreticorum confestim uritur; alter autem, quem conscripserat vir Dei Dominicus, non solum permansit illæsus; sed & de flammis palam omnibus in longinquum exsiliit: iterum rejectus & tertio, totiesque resiliens monstravit fidei veritatem, & ejus, qui libellum conscripserat, sanctitatem.

[21] At vero tam insigne morum decus fulgebat in viro Dei Didaco episcopo, [Didacus Oxomensis, instituto monasterio Pruliano,] ut ipsorum quoque infidelium sibi vindicaret affectum, & cordibus omnium, inter quos conversabatur, influeret. Unde de ipso pronuntiabant hæretici, impossibile fore, talem hominem non esse prædestinatum ad vitam, atque ob hoc in partes illas fortasse transmissum, ut veræ fidei inter ipsos

apprehenderet disciplinam. Ad susceptionem autem quarumdam mulierum nobilium, quas parentes earum ratione paupertatis erudiendas & nutriendas tradebant hæreticis, quoddam instituit monasterium, situm inter Fanum Jovis & Montem Regalem, & nomen loci ejusdem Prulianum, ubi usque in hodiernum diem ancillæ Christi grata exhibent suo Creatori servitia, magno sanctitatis exemplo, & præclara innocentia puritate vitam agentes, salutarem sibi, exemplarem hominibus, jucundam angelis, gratam Deo.

[22] In hujusmodi prædicationis exercitio permansit Didacus episcopus annis duobus, [Dominicum aliis fidei prædicatoribus præficit,] quibus expletis, veritus, ne negligentia forsitan argui posset circa suam domesticam ecclesiam Oxomensem, si diutius moram protraheret, in Hispaniam redire decrevit; proponens, visitata ecclesia sua, aliquam inde pecuniam ad consummationem præfati monasterii feminarum secum assumere & reverti, & tunc demum cum consensu Domini Papæ in illis partibus aliquos ordinare viros ad prædicandum idoneos, quorum esset officium, hæreticorum errores semper elidere, & tuendæ veritati fidei non deesse. Eis autem, qui remanserant, Fratrem Dominicum in spiritualium cura, tamquam spiritu Dei vere plenum, præposuit; in temporalibus Guilielmum Clareti Apamiensem, ita dumtaxat, ut ad Fratrem Dominicum referret omnium, quæ ageret, rationem.

[23] Vale ergo dicens Fratribus, cum venisset Oxomam, [& ad suam diæcesim reversus, pie moritur.] pedes transiens per Castellam, post paucos dies infirmitate corripitur, & ad finem usque perductus, vitam præsentem in magna sanctitate complevit, bonorum laborum gloriosum fructum percipiens, & in abundantia sepulcrum ingrediens in requiem opulentam. Fertur autem, ipsum quoque post obitum miraculis claruisse. Nec mirum, si in operandis

virtutibus potens apud omnipotentem Deum existeret, qui inter homines in hoc insimo & flebili positus incolatu, tantis pollebat gratiarum insigniis, tanto radiabat decore virtutum. Igitur intellecto viri Dei transitu, ii, qui in partibus Tholosanis remanserant, ad propria redierunt; beatus vero Dominicus solus ibidem in prædicationis officio permansit; quem licet interdum aliqui sequerentur, non tamen ei quasi per obedientiam tenebantur. Ex his autem suis sequacibus erant memoratus Guilielmus Clareti, & Frater Dominicus quidam Hispanus, qui postmodum in Hispania Prior exstitit de Manionio.

ANNOTATA.

De hoc Didaco, Uxamensi episcopo, plura videri possunt apud Ægidium Gundisalvum Davila in Theatro ecclesiarum Hispaniæ. Tamayus in Martyrologio Hispanico ad diem VI Februarii eundem numero Beatorum adscribit. Majores nostri eadem die illum inter Prætermisissos collocarunt defectu certi cultus, cujus ultertorem notitiam requirimus.

Is est Innocentius III, qui ab anno Christi 1198 usque ad mensem Julium anni 1216 Ecclesiam gubernavit.

Quales fuerint hi infideles, quos Didacus Uxamensis & S. Dominicus ad fidem adducere cupiebant, § 41 Commentarii prævii alia occasione explicare conati sumus.

Hæretici illi passim noti sunt, quorum historiam noster Joannes Baptista Langlois ex antiquis monumentis non ita pridem Gallice edidit. Eamdem quoque Latine conscripserunt auctores synchroni, quos in Commentario prævio citavimus.

Mons Pessulanus, vernacule Montpellier, sat nota Galliae civitas in Occitania inferiore. At obvia similium regionum & urbium nomina deinceps non explicabimus.

Uxamum, vulgo Osma, est civitas Hispaniae, cujus situm § 8 Commentarii praevis ex Malvenda assignavimus.

CAPUT II.

Bellum contra Albigenses decretum, intrepida S. Dominici inter haereticos constantia, confirmatio Ordinis Praedicatorum ab ipso procurata, & Hispanicum Sancti iter.

Post mortem vero episcopi Oxomensis coepit crux adversus Albigenos in Francia praedicari: siquidem indignatus Papa Innocentius, [Mortuo Didaco, bellum contra Albigenses decernitur,] quod indomabilis haereticorum rebellio nulla veritatis posset pietate molliri, non transverberari gladio Spiritus, quod est verbum Dei, materialis saltem gladii decrevit aggrediendos potentia; quam secularis distractionis animadversionem Didacus episcopus adhuc vivens quasi prophetalis spiritus inspiratione futuram praedixerat: nam dum aliquando erroneam haereticorum rebellionem coram multis nobilibus evidenter & publice confutasset, illique iridentes suos subversores sacrilega excusatione defenderent, indignatus, manus in caelum tetendit, & ait: Domine, mitte manum, & corrige eos (quod verbum qui audierunt prolatum in spiritu, postmodum adverterunt) ut eis saltem haec vexatio tribuat intellectum.

[25] Eo tempore, quo ibi cruce signati fuerunt, mansit ibidem beatus Dominicus usque ad obitum comitis Montis-Fortis verbi divini sedulus praedicator. [quo tempore Dominicus minas & insidias haereticorum] Quantas in illis partibus pertulit ab iniquis injurias, superavit insidias! Denique dum aliquando ei minarentur interitum,

imperterritus eis respondebat: Non ego martyrii dignus sum gloria; nondum merui mortem istam. Postmodum autem locum pertransiens, in quo positas sibi forte suspicabatur insidias, cantans & alacer incedebat. Quod cum insinuatam fuisset hæreticis, mirantes tam inconcussam ejus constantiam, dixerunt ei: Numquid non horres mortem? Quid acturus fuisses, si comprehendissemus te?

[26] At ille, Rogassem vos, inquit, ne repentinis me subito perimeretis vulneribus; [tam intrepide contemnit, ut ipsimet mirarentur.] sed successiva mutilatione membrorum protraheretis martyrimum; dehinc autem ostensis ante oculos meos detruncatis membrorum particulis, & erutis postmodum oculis, truncum reliquum relinqueretis in hunc modum suo sanguine volutantem, & exstingueretis omnino, quo majorem coronam martyrii protractione mererer. Stupuerunt ad hujusmodi verba veritatis inimici & jam ultra ei non posuerunt insidias, nec captabant in animam justii, tamquam cui mortis illatione potius obsequerentur, quam nocerent. Ipse vero totis viribus & zelo ferventissimo satagebat, ut animas, quas posset, lucrifaceret Christo. Et inerat cordi ejus mira & pene incredibilis salutis omnium æmulatio.

[27] Nec certe deerat ei caritas, qua majorem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis: siquidem dum piis exhortationibus quemdam infidelem ad fidele matris Ecclesiæ gremium invitaret, [Interim Sanctus propter virtutes & eximiam caritatem] & ille responderet, necessitudinem temporalium provocativam esse societatis infidelium, pro eo quod eidem ab hæreticis necessariæ ministrabantur impensæ, quas aliunde habere non poterat, ex intimo mox ei compassus affectu, seipsum venumdare decrevit, & pretio sui redimere animæ periclitantis inopiam: quod & fecisset, nisi

Dominus, qui dives est in omnibus, aliunde providisset, quo illius hominis resarciretur egestas.

[28] [omnibus orthodoxis venerabilis ac dilectus,] Itaque virtute & opinione proficiebat servus Dei Dominicus, quod invidebant hæretici. Quanto iste bonus erat, tanto nequior eorum oculus sua lippitudine radium lucis ejus ferre non poterat. Irridebant autem eum, & adhærentes ei varie subsannabant, de malo thesauro cordis proferentes mala. Sed subsannantibus infidelibus, fidelium ei congratulabatur devotio, & a Catholicis omnibus multo venerabatur affectu; ita ut sanctitas ejus, suavitas, & venustas morum magnatum quoque corda percelleret, & ab archiepiscopis & episcopis, & aliis prælatis illarum partium multo dignus haberetur honore.

[29] [cum variis possessionibus] Comes Montis-Fortis, qui spirituali ipsum devotione fovebat, cum assensu suorum castrum insigne, quod dicitur Cassames, dedit ei, & successoribus suis sive sequacibus, quicumque ei in officio inchoatæ salutis assisterent. Habebat & ipse beatus Dominicus ecclesiam Fani Jovis, & quædam alia, de quibus omnibus poterat sibi & suis necessaria providere. [Quæ vero de eisdem redditibus sibi possent subtrahere, impartiebantur Sororibus monasterii de Pruliano.] Necdum Ordo Prædicatorum fuerat institutus; sed solum de Ordinis institutione fuit tractatum, quamvis ipse pro viribus officio prædicationis insisteret: nec illa postmodum edita constitutio servabatur, ut nec recipere possessiones, nec jam receptas retinere liceret.

[30] [quosdam sui imitatores & socios acquirit,] Igitur a tempore obitus episcopi Oxomensis usque ad Lateranense concilium anni fluxere fere decem, quo tempore quasi solus permansit. Ingruente autem tempore, quo ad Lateranense Romam episcopi adire cœperunt, obtulerunt se servo Christi Dominico probi viri & idonei de

Tholosa, quorum unus fuit Frater Petrus de Salam, postmodum Prior Lemovicensis; alter Thomas, vir admodum graciosus, & sermone facundus. Horum primus F. Petrus sublimes & nobiles domos, quas Tholosæ circa castrum Narbonense possederat, tradidit F. Dominico & ejus sociis, a quo tempore cœperunt primo apud Tholosam in eisdem domibus commorari; atque ex tunc omnes, qui cum eo erant, cœperunt magis ac magis ad humilitatem descendere, & Religiosorum se moribus conformare.

[31] [& Ordinem Prædicatorum instituere cogitat,] At vero episcopus Tholosanus felicitis memoriæ, Fulco nomine, qui tenerrime dilectum Deo & hominibus F. Dominicum diligebat, videns eorundem Fratrum religionem & gratiam, atque in prædicatione fervorem, exultans ad novæ lucis exortum, de consensu totius Capituli sui contulit eis suæ diœcesis sextam partem omnium decimarum; cujus emolumentis subsidio suis ad libros atque ad sustentationem necessariis providerunt. Adjunctus autem eidem episcopo F. Dominicus, ut simul adirent concilium Lateranense, & pari voto Dominum Papam precarentur Innocentium, confirmari F. Dominico & sociis ejus Ordinem, qui Prædicatorum diceretur & esset; & confirmaret nihilominus prædictos redditus, tam a Comite quam ab episcopo Fratribus assignatos.

[32] Auditis ergo eis super hac postulatione, Romanæ Sedis Antistes hortatus est F. Dominicum reverti ad Fratres suos, [habitoque cum sodalibus consilio, & electa S. Augustini regula,] & habita cum eis plena deliberatione, cum unanimi omnium eorum consensu regulam aliquam jam approbatam eligere, ac demum iis exactis, rediret ad Papam, confirmationem super omnibus accepturus. Itaque celebrato concilio, revertentes, verbo Domini Papæ Fratribus publicato, mox beati Augustini, prædicatoris egregii, ipsi futuri prædicatores regulam

elegerunt, quasdam sibi super hoc in victu & jejuniis, in lectis & laneis arctiores consuetudines assumentes. Proposuerunt etiam & instituerunt non habere possessiones, ne prædicationis impediretur officium solitudine terrenorum; sed tantum redditus recipere, unde possent sibi in victui necessariis providere. Episcopus etiam [Tholosanus cum assensu sui Capituli tres] eis ecclesias assignavit; unam juxta terminos civitatis; aliam in Appamiensi villa; tertiam inter Poreda & Podium Laurentii, scilicet sanctæ Mariæ de Lescara; in quarum qualibet Conventus & Prioratus esse deberet.

[33] Anno Domini MCCXVI æstatis tempore data est Fratribus prima ecclesia in civitate Tholosa, [confirmationem ejusdem Ordinis ab Honorio III Papa impetrat.] quæ in honore beati Romani fundata est, in reliquis autem duabus nullum umquam Fratrum contigit habitare. At vero in prædicta ecclesia sancti Romani protinus ædificatum est claustrum, cellas habens ad studendum & dormiendum desuper satis aptas. Erant autem Fratres tunc numero sedecim. Interim dominus Innocentius III Papa sublatus est de medio, & successor pro eo Honorius constitutus est, quem mox adiit beatus Dominicus, & juxta propositum ordinationemque conceptam, confirmationem Ordinis, & ea, quæ obtinere voluisset, plene per omnia impetravit.

[34] Anno Domini MCCXVII disposuerunt Tholosani contra Comitem Montis-Fortis insurgere, [Sanctus Vir, prævisa morte comitis Montis-Fortis,] quod & virum Dei Dominicum per spiritum aliquatenus antea cognovisse cognovimus. Monstrata est ei arbor in visione, protractione grandis, venustate gravis, in cujus ramis multus avium numerus habitabat. Præcipitata est arbor, & requiescentes in ea volucres diffugerunt. Intellexit igitur Homo Dei spiritu plenus comiti Montis-Fortis, magno videlicet & sublimes principi, & multorum populorum tutori, proximum

imminere mortis exitium: & invocato Spiritu sancto, convocatisque Fratribus, dixit, hoc esse sui cordis propositum, ut omnes eos, licet paucos, per mundum transmitteret, nec jam diutius insimul habitarent.

[35] Admirati sunt omnes tam subitæ dispositionis ab eo prolatam sententiam; [in varias regiones dispersit socios suos,] sed quoniam animabat eos evidens in ipso sanctitatis auctoritas, acquievere facilius, ad bonum hæc omnia finem perventura sperantes. Visum est autem ei bonum, ut aliquem sibi Fratrum in abbatem eligerent, cujus auctoritate ceteri regerentur, ut majoris & capitis, cujus tamen correctionem ipse sibi retinuit. Et electus est F. Matthæus Celoide in abbatem. Ipse in hoc Ordine primus atque novissimus abbas appellatus est, quia postmodum placuit Fratribus, ut ob humilitatis insinuationem is, qui præesset, non abbas, sed magister Ordinis diceretur.

[36] Destinati sunt igitur quatuor Fratres in partes Hispaniæ, F. Petrus Matritensis, & F. Gnomicius, F. Michaël de Utero, [ex quibus misit quatuor in Hispaniam,] & F. Dominicus; qui novissimi [duo] postmodum missi Bononiam de Roma per magistrum Dominicum, ad quem de Hispania redierant, moram fecerunt ibidem: neque enim, sicut desideraverant, fructificare in Hispania potuerunt, reliquis tamen duobus abunde proficientibus & disseminantibus verbum Dei. Fuit autem hic memoratus Dominicus humilitatis eximiæ, homo parvus quidem scientia, sed virtute magnificus, de quo breviter aliquid commemorare non erit inutile.

[37] [inter quos fuit quidam Dominicus, cujus castitas] Dispositum fuit aliquando consciis quibusdam, forsitan æmulis, ut mulier quædam effrons & meretrix, instrumentum sathanæ, castitatis obex, facula vitiorum, sub simulatione confessionis veniret ad eum, quæ talibus

ipsum alloquitur: Angustor nimis, supra modum exæstuo, vehementer aduror, & nunc heu me non novit! sed etsi novisset, non me forsitan dignaretur ille, quem diligo, cujus amor cor meum tam irremediabiliter penetravit. Da, quæso, consilium; adhibeto remedium pereunti: potes enim. Dum his virulentis & exquisitis sermonibus ad illecebrandum innocentem uteretur meretrix, & a sua per salutiferam Fratris persuasionem flecti non posset instantia, scrutatur ille personam, causamque periculi.

[38] [miraculo probata est;] Prodit illa, suum incendium ipsum esse. Vade, inquit, nunc, & ad tempus revertere: parabo locum, ubi congruenter convenire possimus. Intrans itaque in cubiculum duos ignes præparat, hinc & inde, vicinos tamen ad invicem, & veniente meretricula, se ipsum prosternit in medio, illamque hortatur, ut veniat: En, inquit, locus congruus tanto facinori. Veni, si placet, ut commisceamur ad invicem. At illa vehementer exhorruit videns hominem circumflagrantibus ignibus imperterritum irruisse; & exclamans, compuncta recessit. Ipse vero surrexit intactus, nullo sibi prorsus æstu vel materialis incendii vel illecebrosæ libidinis dominante.

[39] [quosdam vero destinavit] Missi sunt quoque Parisius Matthæus supradictus abbas cum F. Bertrando, qui postmodum fuit Prior provincialis Provinciæ, vir existens sanctitatis magnæ & rigoris circa se ipsum inexorabilis, quoniam suæ carnis erat mortificator acerrimus, & magistri sui, beati Dominici, exemplar se in multis exhibebat; cui etiam aliquando comes itineris sui fuit. Hi, inquam, missi sunt Parisius cum litteris summi Pontificis, ut Ordinem publicarent, & cum eis alii duo Fratres ad studium; videlicet F. Johannes de Navarra, & F. Laurentius Anglicus, cui, antequam Parisius ingrederentur, multa ex iis, quæ circa Fratres postmodum acciderunt Parisius, videlicet de habitatione & situ domorum, de receptione multorum Fratrum, a Domino revelata sunt, prout ipse

prædixit, & rei postmodum probavit eventus. Seorsum autem ab iis F. Mames, uterinus frater beati Dominici, & F. Michaël Hispanus, habentes secum Conversum Normannum, cui nomen Oderius.

[40] [Lutetiam Parisiorum] Hi omnes Parisius sunt transmissi; sed novissimi tres agentes celerius, citius pervenerunt. Ingressi sunt igitur Parisius pridie Idus Septembris, quos post trium septimanarum spatium subsecuti sunt alii supradicti. Conduxerunt autem sibi domum juxta hospitale beatæ Virginis ante fores Parisiensis episcopi. Anno Domini MCCXVIII data est Fratibus domus beati Jacobi, quamvis nondum absolute, a magistro Johanne, decano sancti Quintini, & ab universitate Parisiensi ad instantiam precum domini Papæ Honorii, quam intraverunt ad habitandum VIII Idus Augusti. In ipso etiam anno missi sunt Aurelianis quidam juvenes Fratres & simplices, qui & ipsi tamquam parva quædam semina futuri postmodum uberioris germinis principium exstiterunt.

[41] Anno Domini MCCXVIII circa principium missi sunt a Roma per beatum Dominicum Fratres Bononiam, [& Bononiam in Italia, ubi Reginaldus] videlicet F. Johannes de Navarra, & quidam F. Bertrandus; postmodum vero F. Christianus cum Fratre Converso, qui moram facientes Bononiæ magnam perpessi sunt ibidem paupertatis angustiam. Eodem anno, cum sanctus Dominicus esset Romæ, magister Reginaldus, decanus sancti Aniani Aureliensis, mare transiturus, illuc usque pervenit. Erat vir opinione magnus, doctus scientia, celebris dignitate, qui in jure canonico rexerat Parisius annis quinque. Hic igitur cum venisset Romam, gravi infirmitate corripitur: ad quem magistrum Dominicus aliquoties, ut eum visitaret, advenit, & exhortans eum ad paupertatem Christi, & Ordinis sui consortium, liberum & plenum ab eo suscipiendæ

Religionis hujus consensum elicuit, ita ut se voto obstringeret.

[42] Relevatus est igitur ab infirmitatis suæ gravi & quasi desperato periculo; [post receptam prodigiose in urbe Romana sanitatem,] sed non sine divini virtute miraculi: nam visibiliter inter æstus febrium suarum ad eum veniens Regina cæli, misericordiæ mater, virgo Maria, & ejus oculos, nares, os, umbilicum, manus, pedesque quadam salutari, quam secum detulerat, unctione perungens, hujuscemodi verba subjunxit: Ungo pedes tuos oleo sancto ad præparationem Evangelii pacis. Nihilominus etiam ei omnem hujus Ordinis habitum demonstravit. Confestim igitur sanatus est, & sic repente toto corpore reparatus, ut medici, qui de ejus convalescentia quasi desperaverant, visis ejus sanitatis indiciis, mirarentur. Hoc insigne miraculum multis usque hodie manentibus magister Dominicus postmodum publicavit; & cum hoc aliquando pluribus in collatione recitaret Parisius, ego ipse præsens interfui.

[43] Igitur magister Reginaldus, sanitate recepta, licet jam professione Ordini teneretur, [& peractam peregrinationem Hierosolymitanam Fratribus præfuit,] ad complendum desiderium suum mare pertransiit, & inde revertens, venit Bononiam XII Kalendas Januarii. Cœpit autem mox prædicationi totus insistere, & ignitum erat eloquium ejus vehementer, sermoque ejus quasi facula ardens corda cunctorum audientium inflammabat, ut vix esset tam saxeus, qui se absconderet a calore ejus. Tota tunc fervebat Bononia, quia novus surrexisse videbatur Elias. In diebus illis multos Bononiæ recepit ad Ordinem, & numerus discipulorum cœpit excrescere, & plures additi sunt ad eos.

[44] Anno eodem perrexit in Hispaniam magister Dominicus, [quem S. Dominicus, ex Hispania reversus,]

ibique duabus domibus instauratis, una apud Madrid, quæ nunc est monialium, altera vero apud Segobiam, quæ prima fuit domus Fratrum Hispaniæ. Revertens inde, venit Parisius anno Domini MCCXIX, ubi Fratrum ferme triginta congregationem invenit. Paululum autem demoratus ibidem, divertit Bononiam, & apud sanctum Nicolaum magnum invenit Fratrum collegium, quos sub disciplina F. Reginaldi cura & diligentia nutriebat. Venientem igitur omnes recepere cum gaudio, reverentiam deferentes, ut patri; & mansionem faciens apud eos, informabat teneram adhuc novæ plantationis infantiam monitis & exemplis.

[45] [Parisios migrare jussit.] Transinisit autem inde Parisius F. Reginaldum non sine gravi desolatione filiorum illorum, quos per verbum Euangelii recenter genuerat; qui flebant, a consuetæ matris uberibus sese tam festinanter avelli. Sed hæc omnia divinis nutibus agebantur. Eratque quiddam mirabile de servo Dei beato Dominico, ut in mittendis huc illucque Fratribus per diversas Ecclesiæ Dei partes, quemadmodum supra memoratum est, sic faceret omnia confidenter, & absque hæsitationis ambiguo, licet non sic faciendum aliis videretur interdum, acsi jam de futuris eventibus certus existeret, aut per revelationem Spiritus fuisset edoctus. Et hoc inficiari quis audeat? Paucos primum Fratres secum habuerat, & eosdem ut plures illitteratos & simplices, illosque mittens sparsim per Ecclesiam dividebat, ut filiis hujus seculi, secundum suam prudentiam judicantibus, potius id, quod fuerat inchoatum, diruere, quam magna struere videretur. Quos autem mittebat, orationum prosequabatur suffragiis, & virtus Domini erat ad multiplicandum eos.

ANNOTATA.

Hic est illustris ille heros, & in sacra profanaque historia notissimus, qui acerrime contra hæreticos Albigenses pugnavit.

De hac aliisque hujus Comitum donationibus in Commentario prævio, § 14 obiter meminimus.

De liberalitate Fulconis episcopi Tolosani erga S. Dominicum ejusque Ordinem suis locis actum est, & per decursum Commentarii prævii aliqua donationum diplomata exhibuimus.

Nescio, an illud sit cognomentum hujus Matthæi, an vox corrupta pro adverbio canonicè, ut habet editio Echardiana. Saltem Ms. nostrum fideliter secutus sum. Porro de Matthæo isto apud Echardum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 92 plura legi possunt.

CAPUT III.

Pia Reginaldi mors, professio religiosa Jordani & Henrici in Ordine Prædicatorum, & ejusdem Henrici laudes.

[46] Venit itaque sanctæ memoriæ F. Reginaldus Parisius, & indefesso mentis fervore Christum Jesum & hunc crucifixum verbo prædicabat & opere; sed cito de terra sustulit eum Deus, & consummatus in brevi, explevit tempora multa. [Beatus scriptor hic narrat piam Reginaldi mortem,] Denique pauco post tempore correptus infirmitate, & ad mortem carnis usque perductus, obdormivit in Domino, pergens in gloriosas divitias domus Dei, qui dum hic viveret, paupertatis ac vilitatis strenuum se exhibuerat amatorem. Sepultus est autem in ecclesia beatæ Mariæ in Campis, eo quod nondum Fratres sepulturam haberent. Sed jam subit animum, quod, dum adhuc viveret F. Matthæus, qui ipsum in seculo gloriosum delictumque cognoverat, aliquoties veluti admirans

requisivit ab eo: Estne vobis, magister, severum, hunc habitum assumpsisse? At ille submisso vultu respondit: Nihil in hoc mereri me reputo, quia nimis in eo mihi semper complacuit.

[47] Ipsa nocte, qua spiritus viri sancti evolavit ad Dominum, [de qua sibi visionem oblatam fuisse testatur,] visum est mihi, nondum quidem secundum habitum Fratri, sed in ipsius manibus jam professo, Fratres quadam navi per medium aquæ vehi. Submersa est autem navis, qua vehebantur; ipsi vero de aqua incolumes exierunt. Hanc navem fuisse F. Reginaldum existimo, quem utique Fratres tunc temporis suum baculum æstimabant. Visum est alii cuidam ante mortem ipsius, veluti si videret fontem quemdam limpidum obturari, pro quo duo fontes alii protinus eruperunt: quæ visio an aliquid sibi voluerit verum, ego propriæ sterilitatis conscius interpretari non audeo. Unum scio, neminem apud Parisius præter duos ipsum ad professionem Ordinis recepisse; quorum quidem ego primus; alter vero F. Henricus, postmodum Prior Coloniensis, mihi singulari affectu præ cunctis, ut puto, mortalibus in Christo carissimus, tamquam vere vas honoris & gratiæ, quo gratiosorem creaturam me in hac vita vidisse non recolo: qui quoniam celeri maturitate festinavit jam ingredi in requiem Domini, quantarum virtutum homo fuerit, commemorare non erit inutile.

[48] Hic igitur Henricus bonis secundum seculum ortus natalibus, [& explicat, quomodo ipsemet,] cum esset in ecclesia Trajecti inferioris Canonicus, ibidem ab annis puerilibus a viro quodam sancto ac plurimum religioso ecclesiæ illius Canonico, sub timore Domini & disciplina diligenter educatus est: nam cum ibidem vir bonus & justus carnem suam crucifigendo seculi hujus nequam calcaret illecebras, & multis abundaret pietatis operibus, tenerum adhuc adolescentis animum ad omne virtutis opus imbuerat, faciens eum lavare pedes pauperum,

frequentare ecclesiam, horrere vitia, spernere luxum, diligere castimoniam; & iste, cum optimæ esset indolis adolescens, in omnibus sese exhibuit ad disciplinam docilem, facilem ad virtutes; sicque dum cresceret ætate, crescebat & moribus usque adeo, ut si cum ipso conversareris, velut angelum æstimares, & quasi innatam ei crederes honestatem.

[49] Itaque processu temporis venit Parisius, & statim ad studium theologiæ se contulit, [concionibus ejusdem Reginaldi permotus,] habens magnum ingenii naturalis acumen, & ordinatissimam rationem. Adjunctus est autem mihi hospitio, & commanentes in suavem ac validam convenimus unitatem. Interea F. Reginaldo felicitis recordationis veniente Parisius, & strenue prædicante, ego divina præventus gratia, concepi & vovi intra memetipsum Ordinem istum assumere, arbitrans, securam me reperisse salutis semitam, qualem & ante Fratrum cognitionem in animo meo sæpe deliberando conceperam. Firmato igitur cordis mei proposito, laborare cæpi tota solitudine, qualiter socium & amicum animæ meæ pari mecum voto pertraherem, videns eum naturali & gratuita dispositione ad ministerium prædicationis perutilem. Renebat ipse, & ego magis instare non desii.

[50] [quemdam egregium juvenem Henricum,] Itaque procuravi, ut ad F. Reginaldum confessionem facturus & exhortationem accepturus accederet: a quo rediens ad me, codicem Isaicæ velut conjecturandi causa aperuit, & in eum locum primum conjecti sunt oculi ejus, ubi dicitur: Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lapsus est verbo. Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum. Dominus Deus aperuit mihi aurem; ego autem non contradico, retrorsum non abii. Quæ verba prophetæ dum interpretarer ei, veluti ipsius intentioni tam proprie respondentia, & quasi de cælo sonantia (erat enim

linguæ facundissimæ) & hortarer eum sub jugo obedientiæ suam redigere juventutem, advertimus post paululum illud, quod sequitur: **STEMUS SIMUL**, tamquam si admoneremur, in hoc præclaro societatis genere alter alterum nequaquam deserere. Hujus occasione verbi postmodum, dum essem Bononiæ, ipse de Colonia mihi scripsit: **Ubi nunc estis, STEMUS SIMUL? Vos Bononiæ, & ego Coloniae. Dixi itaque ei: Quidnam, quæso, ditius ad meritum, quid gloriosius ad coronam, quam si paupertatis illius participes, quam in se ipso Christus exhibuit, & sui sequaces Apostoli tenuerunt, totum hoc seculum ejus amore spreverimus? Acquievit igitur rationis judicio; sed voluntas pigra recalcitrans suadebat contrarium.**

[51] [initio reluctantem induxerit,] Eadem igitur nocte, cum ad Matutinas ecclesiæ beatæ Virginis perrexisset, perduravit ibi usque ad diluculum orans & deprecans Matrem Domini, quatenus ejus voluntas ad hoc propositum flecteretur. Et cum nihil, ut sibi videbatur, orando proficeret, sentiens adhuc cordis duritiam, super se ipso compati cœpit & parare recessum, dicens intra se: **Nunc, o Virgo beata, quod me non digneris, experior; non est mihi pars in pauperum Christi collegio. Siquidem urgebat cor ipsius perfectionis illius appetitus, quam inesse sciebat voluntariæ paupertati, quoniam aliquando monstratum erat ei a Domino, quam segura sit coram districti Judicis examine paupertas assistenti.**

[52] [ut juxta visionem ei antea ostensam,] Nempe cum quadam vice in visione se coram tribunali Christi putaret assistere, immensam illic judicandorum & cum Christo judicantium vidit adesse multitudinem. Ipse autem inter alios judicandus, dum sibi de nullo crimine conscius, securus & innocens putaret evadere, quidam a latere Judicis extensa versus eum manu talibus alloquitur: **Tu, qui adstas, dic, quid aliquando pro Domino reliquisti? Exterritus eum tam districtum interrogationis examen;**

quoniam, quid ad interrogata responderet, non habuit; sicque visio illa disparuit. Hinc ergo admonitus, magis optabat euangelizare paupertatis fastigium, nisi voluntatis segnities impediret.

[53] [voluntarium paupertatis jugum subiret,] Itaque, sicut memoratum est, dum jam pene de ecclesia se ipsum redarguens & mæstus abscederet, subvertit fundamenta cordis ejus ille, qui humilia respicit: & obortis lacrymis ac resolutus spiritu, se totum coram Domino cœpit effundere; & contrita est omnis illa durities in spiritu vehementi, ut suave jugum Christi, quod paulo ante gravissimum cœstimarat, jam computrefactum a facie olei, leve per omnia fieret & jucundum. Surgens igitur in illius fervoris impetu, & ad ipsum F. Reginaldum properanter accedens, votum emisit: moxque ad me rediens, dum in angelico ipsius vultu lacrymarum considerarem vestigia, & unde veniret, perquirerem, respondit: Votum vovi Domino & solvam. Distulimus tamen usque ad Quadragesimæ tempus tirocinium nostrum, lucrati interim unum e sociis, F. Leonem, qui F. Henrico postmodum successit in officio Prioratus.

[54] Veniente itaque die, quo cinerum impositione suæ fideles admonentur originis & reversionis in cinerem, [& secum Ordinem Prædicatorum ingrederetur.] disposuimus & nos congruo ad pœnitendum exordio, quod Domino voveramus, implere, ignorantibus tamen adhuc sociis ejusdem nobiscum hospitii. Unde cum F. Henricus egrederetur hospitio, & unus sociorum requireret, Domine Henrice, quo itis? Vado, inquit, in Bethaniam. Quod ille verbum non tunc quidem, sed facti postmodum explicatione, quid sibi voluerit, intellexit, cum ipsum Bethaniam, quod est interpretatum DOMUS OBEDIENTIÆ, videret ingressum Convenientes igitur nos tres ad sanctum Jacobum, Fratibus jam decantantibus IMMUTEMUR HABITU, nos in medium eorum improvise

quidem, sed opportune advenimus, & confestim veterem hominem exuentes, ibidem novum induimus; ut quod illi voce psallebant, in nobis opere completeretur.

[55] Hic est F. Henricus, cui multam atque mirabilem in verbo suo ad clerum Parisiensem Dominus largitus est gratiam, [Henricus ille, insignibus gratiæ] cujus sermo nimis efficax audientium corda violentissime penetrabat. Non est visus ante ipsum nostræ recordationis temporibus apud Parisius in audientia omnis cleri tam juvenis, tam facundus, tam graciosus per omnia prædicator. Et quidem in hoc vas electionis multa contulerat Deus gratiarum insignia: erat nempe obedientia promptus, patientia firmus, mansuetudine placidus, hilaritate gratus, caritate diffusus. Nec deerat ei morum honestas, cordis sanctitas, & in carne virginali integritas: quippe qui in omni vita sua mulierem impudicam cordis intentione non vidit, nec contigit.

[56] Inerat ei sermonis modestia, linguæ facundia, acumen ingenii, [ac naturæ dotibus præditus,] gratia faciei, personæ venustas, scribendi habilitas, dictandi peritia, vocis angelicæ melodia. Numquam tristem, numquam turbulentum aspiceres. Semper æquanimis, semper hilaris. Licentiaverat eum ab austeritatis rigore justitia, totumque sibi eum vendicaverat misericordia. Tanta cordibus felicitate omnium influebat, tam se cunctis exhibuit socialem, ut, si cum eo conversareris ad modicum, dilectum te ab ipso præ omnibus æstimares. Et necesse fuit, ut, quem perfuderat Deus gratia, ab omnibus amaretur. Et cum in prædictis omnibus sic excelleret, ut singulariter bonus in quacumque gratia videretur, de iis tamen nesciebat extolli: a Christo enim didicerat esse mitis & humilis.

[57] Post ingressum F. Henrici vir ille sanctus, qui ipsum nutriverat cum duobus aliis ejusdem ecclesiæ

spiritualibus & bonis viris, [quem amici ab Ordine retrahere cœlitus prohibentur,] qui tres eum grandi affectu dilexerant, gravissime sunt turbati, ignorantes novam adhuc eis Religionem, & quasi perditum tantæ spei juvenem æstimantes. Igitur in hoc pene convenerant, ut aliqui vel aliquis eorum vadens Parisius, ipsum ab hac indiscretionem, ut videbatur, averteret atque retraheret. Tunc unus ex eis, Non sic, ait, præcipitanter agamus, sed noctem pari voto cum orationibus peragamus, postulantes, ut suum nobis super hac re Dominus beneplacitum aperire dignetur. Venit nox; & orantibus eis, vocem de sublimi sonantem unus eorum audivit: A Domino factum est istud, & non poterit immutari. Itaque hac revelatione divina facti certissimi, jam non amplius turbabantur; sed scribentes ei Parisius, ut perseveraret, fiducialiter hortabantur, insinuantes ei revelationis hujus modum & ordinem: quas litteras pietate plenas, suaves & melleas ego legi.

[58] [postmodum fuit Prior Coloniensis,] Missus autem pro Priore Coloniæ, quam copiosum ibidem & uberem manipulum animarum in virginibus, in viduis, & vere pœnitentibus per assiduam prædicationem lucrifaceret Christo, quam etiam diligenter ignem, quem Dominus venit mittere in terram, in cordibus multorum accenderit, & accensum nutrierit, tota adhuc clamat Colonia. Nomen Jesu admonere consueverat omni reverentia cultuque dignissimum; nomen, inquam, quod est super omne nomen, in tantum, ut usque hodie, cum in ecclesia aut prædicatione sacrandum hoc nomen sonuerit, multorum cordium ad alicujus exhibitionem reverentiæ confestim expergefiat devotio.

[59] [& post felicem mortem,] Tandem completo felicitatis vitæ cursu, præsentibus Fratribus & orantibus, sancto fine quievit in Domino. Sed ante egressum animæ, cum extremæ Inunctionis eidem exhiberentur officia, ipse

velut unus ex Fratibus litanias & suffragia vivaciter perorabat, & completo illo officio, devotis verbis Fratres admonens, uberes eos provocavit ad lacrymas. Quanti autem in ejus morte fletus, quot viduarum & virginum singultus & gemitus, quot Fratrum & amicorum suspiria, quis enumeret? Multa quidem de ipso mens suggerit; sed ne forte nimis in longum pergat oratio, unum saltem ex iis, quod post mortem ejus [inter] plura per veritatem confessionis, & a personis sanctis & fidelibus intellexi, commemorare sufficiat.

[60] [juxta pactum cum pia matrona initum] Fuit in civitate Colonia venerabilis quædam matrona, quæ, dum ipsum F. Henricum adhuc viventem mira devotione diligeret, aliquando precabatur eum, ut sponderet ei post mortem apparere velle, si tamen ipse primitus moreretur. Acquievit ille precibus postulantis, si tamen divinæ foret placitum voluntati. Defuncto igitur eo, præstolabatur, & graviter æstuabat videre promissum: & tunc quoque quadam pulsari consueverat tentationis molestia, ut circa fidem graves inquietudines ab adversario pateretur; an scilicet post hanc vitam redigerentur in nihilum, an viverent, animæ defunctorum. Sed expectanti diutius & desideranti, nihil apparuit. Itaque gravius invalescebat tentatio, & dicebat illa in corde suo: Si quid de futura vita, quod nobis annuntiatur, veritatis haberet, is, quem tanto venerabar affectu, me jam sane certificasse debuerat.

[61] [prius cuidam religioso viro] Dum sic affligeretur & in corde tabesceret, ecce cuidam viro religioso F. Henricus apparuit, & dixit ei: Vade ad matronam illam, proprio eam vocans nomine, quod videlicet nomen usque tunc vir ille nescierat, quia mutatum ab infantilibus annis ex quadam delicatione vocabulum, vero nomini, in baptisate dato, præjudicaverat; quod tunc primum vir ille, F. Henrico sibi declarante & exponente, cognovit. Vade, inquit, ad eam, & cum ipsam pro me salutaveris,

dices ei: Hæc & hæc opera facere consuevisti. Non sic amodo facies; sed talem & talem modum observabis in eis. Erant autem eadem opera sic occulta, ut præter eam nullus hominum nosset. Dum hæc itaque loqueretur, advertit ille vir bonus gemmam in pectore claram nimis & fulgidam, & quemdam murum ante faciem ejus lapidibus pretiosis intextum, quem multo contemplabatur intuitu, dixitque ei: Quid sibi vult, domine mi, gemma hæc in pectore vestro tam fulgida, & murus iste tam pretiosus? At ille: Hæc gemma munditiei mei cordis indicium est, quam habebam in seculo; & dum eam respicio, multa consolatione perfundor. Hic quoque murus pars illa est in ædificio Domini, quam adhuc vivens consilio, prædicatione, & confessione construxi.

[62] Interea supervenit regina cæli, mater misericordiæ, virgo Maria; [gloriosus apparuit,] & ea appropinquante, dixit F. Henricus ad hominem: Hæc est domina mea, Salvatoris Mater, quæ me in suum famulatum elegit. Pensa, quantum mihi sit refrigerium in ipsius consortio. Hæc cum dixisset, confestim associatus ei, cum ipsa discessit. Venit itaque vir ille bonus, & eidem matronæ revelavit cuncta per ordinem, prodens ei quædam suorum operum, maxime secretorum, manifesta inter signa, quorum relatione veritas probaretur. Illa vero, multa consolatione recepta, a suæ tentationis æstu relevata est. Sed fortius consolabatur eam quiddam, quod per se postmodum meruit experiri.

[63] Denique dum aliquando reclinata super arcam quamdam in thalamo domus suæ litteras, [ac dein eidem matronæ se videndum præbuit.] a F. Henrico sibi quondam transmissas, cum pia delectatione relegeret, occurrit in eisdem litteris verbum quoddam, cujus secundum Latinam interpretationem hæc erat sententia: Super Jesu dulce pectus recumbite, & animæ nostræ sitim exstinguite. Cujus verbi commemoratione succensa, veluti

si illud ex ore viventis & præsentis adhuc exciperet, rapta est in spiritu, viditque, se ab una parte juxta pectus Jesu Christi assistere, & F. Henricum ab altera: in quo raptu tam profundum tamque mirificum experta est divinæ consolationis gustum, ut inebriata prorsus tam immenso salutaris influxionis irriguo, præsentis ancillas domus & vociferantes ipsam, quatenus ad mariti præstolantis mensam festina veniret, minime persensisset, quousque ab hujuscemodi melliflua spiritus debriatione reversa, sensibus reddita est. His de F. Henrico commemoratis, jam residua prosequamur.

ANNOTATA.

Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 93 legit bajulum, per quam vocem ibidem in notis intelligit tutorem, mystagogum, ceu penes quem erat cura & educatio sodalium. Non satis apparet, utra lectio sit præferenda.

Præ modestia B. Jordanus illam visionem de se & F. Henrico clare interpretari non audet; sed Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part. 3 cap. 4 eam de eodem Beato exponit.

Trajectum inferius est urbs Belgii in regione Batavorum, quam nunc communiter Ultrajectum & vernacule Utrecht vocamus, ut distinguatur a Trajecto superiore, alia Belgii civitate, quæ vulgo Trajectum ad Mosam & Belgice Maestricht appellatur.

Ex his temporis circumstantiis colligimus, B. Jordanum cum F. Henrico & F. Leone vestem Ordinis induisse die 12 Februarii, anno 1220, in quam illo anno dies cinerum incidebat.

In Vitis Fratrum part. 4 cap. 13 § 3 dicitur hic Henricus fuisse primus Coloniensis Prior, quod Ordinis cœnobium anno 1224 erectum est, ut Echardus affirmat.

CAPUT IV.

Duo prima Ordinis Capitula generalia, Sancti felix obitus, honorificæ exsequiæ, quædam miracula, & eximicæ virtutes.

[Narrat B. Jordanus, qui primo capitulo anni 1220 interfuit,] Anno Domini MCCXX primum Capitulum generale hujus Ordinis Bononiæ celebratum est, cui ipse ego interfui, missus de Parisius cum tribus Fratribus, eo quod magister Dominicus mandasset per litteras suas, quatuor Fratres de eadem domo Parisiensi ad Bononiensem sibi mitti. Sed cum mitterer, nondum duos menses in Ordine peregeram. In eodem Capitulo de communi Fratrum consensu statutum est, generale Capitulum uno anno Bononiæ, altero vero Parisius celebrari; ita tamen, ut proximo futuro anno apud Bononiam ageretur. Tunc etiam ordinatum est, ne possessiones vel redditus de cetero tenerent Fratres nostri; sed & iis renuntiarent, quos habuerant in partibus Tholosanis. Alia quoque plura ibi constituta sunt, quæ usque hodie observantur.

[65] [& ab altero sequentis anni abfuit,] Anno Domini MCCXXI in generali Capitulo Bononiensi visum est eis, mihi officium Prioratus super provinciam Lombardiæ primum imponere, cum anni spatium peregissem in Ordine, necdum fixis, quemadmodum oportuit, in altum radicibus, ut regendis aliis ante præficerer, quam meam imperfectionem regere didicissem. In ipso Capitulo quoque Conventus Fratrum in Angliam cum F. Gilberto Priore transmissus est. Huic ego Capitulo minime interfui.

[66] [quam secure F. Everardus, Ordinem Prædicatorum non diu ingressus,] Intraverat autem tunc temporis Parisius F. Everardus, archidiaconus Lingoniensis, vir multarum virtutum, opere strenuus, consilio providus: qui cum esset auctoritatis eximiæ, quanto fuerat notus in seculo, tanto plures assumpto paupertatis ædificavit exemplo. Hic mecum, ituro in Lombardiam, quem tenero diligere videbatur affectu, iter arripuit, desiderans videre magistrum Dominicum; & per omnes partes Galliæ & Burgundiæ, per quas transitus nobis erat, in quibus ipse fuerat aliquando notissimus, Christum egenum & pauperem in corpore suo circumferens, tandem infirmitate corripitur, & apud Lossanam, ubi aliquando fuerat electus episcopus, sed acceptare renuerat, vitam hanc ærumnosam & flebilem, festino quidem, sed omnino felici fine, complevit.

[67] [ex hac vita migraverit,] Paululum vero antequam moreretur, cum jam certum ipsi obitum physicorum pronuntiaret sententia; sed hoc ipsum celaretur ab eo, dixit mihi: Si moriturus sum medicorum iudicio, quare mihi non dicitur? Celetur ab eis mors, quibus est amara mortis memoria. Ego morte non terreor. Nihil ei timendum, qui, si terrestris domus hujus miseræ carnis subruitur, domum non manufactam, æternam in cælo felici commutatione consolationem exspectat. Defunctus est igitur, commendans ibidem terræ corpusculum, spiritum Creatori Felicis autem defunctionis ejus hoc mihi laudabile fuit indicium, quod in exitu spiritus ejus, cum me ad dolorem cordis & turbationem spiritus crederem excitari, quadam econtra devotione atque jucunda hilaritate perfusus, ut jam minime flendum eum, qui migrasset ad gaudia, testimonio conscientie commoverer.

[68] Interim apud Bononiam magister Dominicus, appropinquante suæ peregrinationis termino, [& deinde

refert monita S. Dominici ægrotantis] cœpit graviter ægrotare, & in ipso suæ ægritudinis lectulo duodecim de Fratribus discretioribus advocans, cœpit ad fervorem, & ad promotionem Ordinis ac perseverantiam sanctitatis hortari, admonens feminarum, maxime juvenularum, suspecta vitare consortia, quoniam hoc genus illecebrosum est nimis & efficax illaquendis animabus, nondum ad purum excoctis. En, inquit, usque ad hanc horam in carnis incorruptione misericordia me divina servavit; non tamen hanc me imperfectionem evasisse confiteor, quin magis me afficerent juvenularum colloquia, quam vetularum affatus.

[69] Ante mortem quoque suam dixit Fratribus confidenter, [ejusque mortem,] quod defunctum eum utiliorem forent habituri, quam vivum: sciebat nimirum, cuinam credidisset sui laboris & uberis vitæ depositum, non diffidens, sibi coronam de reliquo esse repositam justitiæ, qua percepta, tanto fieret ad impetrandum potentior, quanto in potentias Domini jam securior introisset. Itaque invalescente magis infirmitatum angustia, denique febribus simul laborabat & fluxu. Tandem pia illa anima carne soluta est, pergens ad Dominum, qui eam dederat, & lugubrem incolatum in cælestis habitationis perenni consolatione commutans.

[70] Eodem die, eademque hora defunctionis ipsius F. Guala e Prior Brixienis, [quæ eodem tempore Fratri Gualæ revelata fuit.] postmodum autem civitatis ejusdem episcopus, in loco campanilis Fratrum in Brixia reclinatus obdormierat levi somno, viditque aperturam quamdam in cælo præfulgidam, per quam in terram scala aurea descendebat, cujus summitatem Jesus Christus una parte tenebat, & gloriosa Mater ipsius alteram. Positus est igitur in imo scalæ Frater quidam, cujus non agnoscebat vultum, quem cuculla tectum habebat, ut moris est nostros mortuos sepeliri; & hic super cathedram erat sedens:

scalam autem sursum trahebat Christus Dominus & Mater ejus, quousque ad summum usque pervenit, qui in imo scalæ fuerat collocatus; isque demum, cum receptus fuisset in cælum, clausa est illa apertura cæli præfulgida, nec quidquam ultra comparuit. Frater igitur, qui hanc viderat, paulo post cum venisset Bononiam, comperit, eadem die, atque ipsa diei hora defunctum fuisse servum Christi Dominicum, sicut, ipso nobis narrante, didicimus.

[71] Sed adhuc paulisper ad beati Viri venerabiles redeamus exsequias. [Exsequiis ejus honorifice celebratis,] Diebus igitur defunctionis suæ contigit, ordinante Deo, venerabilem patrem Ostiensem episcopum, sedis Apostolicæ tunc temporis in Lombardia legatum, postmodum vero Romanæ Sedis summum Pontificem, Papam Gregorium venisse Bononiam, ratione cujus multi magni viri, & ecclesiarum prælati præsentés tunc aderant; qui, cognito magistri Dominici ab hac vita decessu, præsens advenit (quippe qui valde familiariter eum noverat, & multo dilexerat amoris affectu, sciens Virum justum & sanctum) ejusque sepulturæ per semetipsum explevit officium, multis ibidem præsentibus, in quorum cordibus felix beati Viri transitus & manifesta cunctis sanctitas, quam hic vivens habuerat, stola quoque immortalitatis æternæ, quam eum percepisse jam adstantium conscientia testabantur, despectum seculi loquebantur, dum in eisdem exsequiis considerandum occurreret, quam sit securum supernæ illius habitationis, & æternæ requiei locum, vitæ præsentis despectione mereri, & vilitate conversationis hanc mortem sibi conquirere pretiosam.

[72] [simplicitas Fratrum occultavit prima mortui Sancti beneficia, ægris collata,] Itaque expergefata est devotio vulgi, reverentia populorum, & accurrentes multi, qui diversis infirmitatum quarumcumque premebantur molestiis, ibique permanentes diebus ac noctibus,

fatebantur omnino, percepisse se remedia sanitarum, & curationum suarum testimonia deferebant, suspendentes ad tumulum beati Viri cereas oculorum, manuum, pedum, ceterorumve membrorum effigies, prout varia fuit eorum infirmitas, & corporum seu rerum multifarie reddita valetudo. Sed inter hæc vix erat e Fratribus, qui huic divinæ gratiæ condigna gratiarum occurreret actione: siquidem visum est plerisque non debere recitari miracula, ne sub velamento pietatis, quæstus maculam incurrerent; sicque dum propriam opinionem inconsiderata sanctitate celarent, communem Ecclesiæ neglexere profectum, & gloriam sepelivere divinam.

[73] [quorum defectu B. Jordanus memorat pauca,] Constat tamen, eum etiam in hac vita positum certis fulsisse virtutibus, coruscasse miraculis; & ex iis plura audivimus, sed ob diversitatem narrantium scripto mandata non sunt, ne forte, dum res gesta ordine describeretur incerto, incertum generaret legentibus intellectum. Libet tamen quædam eorum, prout certius innotuerunt nobis, advertere. Cum esset aliquando Romæ, quidam domini Stephani Cardinalis de Fossa-nova consanguineus adolescens, dum insideret equo, & incaute lascivians cursu ferretur præcipiti, lapsus gravissime deferebatur cum lacrymis, quem vix semivivum vel forte jam indubitanter exanimem inter mortuos æstimabant. Cumque circa illum mæror & ululatus incresceret, affuit ibidem beatus Dominicus, & cum ipso F. Tancredus, vir bonus & fervidus, Prior aliquando Romanus, cujus revelatione hæc didici, qui dixit ad eum: Videsne circumstantium ululatum? Quare dissimulas? Cur non interpellas Dominum? Ubi nunc compassio tua ad proximos? Ubi ad Deum fiducia cordis tui? Commotus igitur exhortatione Fratris, & vinctus æstuantis compassionis affectu, asportatum juvenem in conclavi virtute precum suarum refocillavit ad vitam, & palam cunctis eduxit incolumem.

[74] [sed insignia, viventis miracula,] Retulit quoque mihi F. Bertrandus, de quo transmissio Parisius superius facta est mentio, quod cum aliquando una cum ipso iter ageret, & gravis super eos intemperies aëris oriretur, jamque pluviarum inundatio multa terram infunderet, facto signo crucis, magister Dominicus sic ante se depulit omnem ejusdem inundationis eluviem, ut gradientibus eis, dum semper coram se viderent ad trium cubitorum spatium stillicidia dense stillantia super terram, nec una quidem gutta vel fimbriam vestimentorum ejus contingeret. De curationibus etiam infirmitatum plura nobis innotuerunt, quæ ad præsens scripto mandata non sunt, ejus sanctitatis insignia.

[75] Ceterum quod ipsis fulgentius est magnificentiusque miraculis, [quibus tamen præfert] tanta morum honestate pollebat, tanto divini fervoris impetu ferebatur, ut ipsum esse vas honoris & gratiæ, vas ornatum omni lapide pretioso haud dubium probaretur. Inerat ei firma valde mentis æqualitas, nisi cum ad compassionem & misericordiam turbaretur. Et quia cor gaudens exhilarat faciem, placidam interioris hominis compositionem manifesta deforis benignitate ac vultus hilaritate prodebat, nec aliquatenus acquiescebat irasci. Tantam autem servabat in iis, quæ secundum Deum rationabiliter fieri concepisset, constantiam, ut vix aut numquam semel enuntiatum cum digna deliberatione sermonem acquiesceret immutare. Et cum multa in ejus facie, sicut commemoratum est, de bono conscientiae testimonio semper eluceret hilaritas, lux tamen vultus ejus non cadebat in terram. Denique per hanc omnium sibi facile vendicabat amorem, omnium sine difficultate, mox ut eum aspicerent, illabebatur affectibus.

[76] Ubicumque versaretur, sive in via cum sociis, [eximiam vitæ sanctitatem] aut in domo cum hospite, reliquaque familia, aut inter magnates & principes &

prælatos, semper ædificatoriis affluebat sermonibus, abundabat exemplis, quibus ad Dei amorem, seculive contemptum audientium animi flecterentur. Ubique virum Evangelicum verbo se exhibebat & opere. Tempore diurno cum Fratribus sociisve nemo communior, nemo jucundior: nocturnis horis nemo vigiliis & obsecrationibus per omnem modum instantior. Ad vesperum demorabatur fletus, & ad matutinum lætitia. Diem impartiebatur proximis, noctem Deo, sciens, quoniam in die mandavit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum ejus. Flebat autem uberrime atque creberrime, & fuerunt ei lacrymæ suæ panes die ac nocte; die quidem tunc magis, cum Missarum crebra sibi & quotidiana celebraret solennia; nocte vero, cum super omnes infatigabilibus excubaret vigiliis.

[77] Erat ei pernoctandi in ecclesiis creberrima consuetudo usque adeo, [& varias illius virtutes,] ut vix aut raro certum, ad quiescendum, lectulum habere videretur. Orabat igitur noctibus, & perseverabat vigilans, quantum a fragilitate corporis extorquere potuisset; & cum tandem lassitudine succedente, & lentescente spiritu, somni interpellaret necessitas, sive ante altare, seu alio quocumque loco, aut certe super lapidem, instar patriarchæ Jacob, capite reclinato, paululum requiescens rursus evigilabat ad spiritum, orationisque fervorem. Omnes homines largo excipiebat caritatis sinu; & cum omnes diligeret, ab omnibus amabatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus sibi proprium vendicabat, affluens pietate, & se totum in proximorum curam ac miserorum compassionem effundens. Hoc etiam cunctis eum faciebat gratissimum, quod simplici gradiens via, nullum umquam in verbo vel opere duplicitatis ac fictionis prætendebat vestigium. Verus erat paupertatis amator, vilibus utens indumentis, & in cibo simul ac potu modum temperatissimum observabat, delicata vitans, & libenter simplici pulmento contentus, habens firmum suæ

carnis imperium, & utens vino sic temperate limphato, ut necessitudini satisfaciens corporali, numquam subtilem ejus spiritum ac tenuem hebetaret.

[78] Quis hujus hominis usquequaque virtutem imitari sufficiat? Mirari possumus, & ipsius exemplo pensare nostri temporis inertiam. [quas meritis laudibus extollit.] Posse vero, quod ille potuit, non humanæ virtutis, sed singularis est gratiæ, nisi quem forte miserans Dei bonitas in simile dignata fuerit prorogare sanctitatis fastigium. Sed ad hoc quis idoneus? Imitemur tamen, Fratres, ut possumus, paterna vestigia, simul & agamus gratias Redemptori, qui talem in via hac, qua ambulamus, ducem exhibuit servis suis, per eum nos in hujus conversationis lucem regenerans; & deprecemur misericordiarum Patrem, ut illo nos regente spiritu, quo filii Dei aguntur, per terminos, quos posuerunt patres nostri, ad eandem metam perpetuæ felicitatis & æternæ beatitudinis, ad quam ille sine fine felix intravit, nos quoque indeflexo tramite pertingere mereamur.

CAPUT V.

Mira F. Bernardi energumeni historia, honorifica corporis S. Dominici elevatio seu translatio, & diversa miracula eo tempore per intercessionem ejusdem Sancti patrata.

[Cum B. Jordanus provinciam Lombardiæ visitaret,] Jam exactis iis, quæ de temporibus magistri Dominici memoranda fuerunt, convenienter de quibusdam gestis postmodum advertendum. Itaque defuncto apud Losannam, ut dictum est, F. Everardo, ego procedens, Lombardiam intravi, injunctum mihi per illam provinciam ministerium peracturus. Erat autem tunc temporis Frater quidam, Bernardus nomine, Bononiæ, qui obsessus acerrimo cruciabatur dæmonio, in tantum, ut die noctuque furiis exagitaretur horrendis, & supra modum

omne Fratrum exturbaret collegium: quam tribulationem haud dubium operandæ patientiæ servorum suorum causa divina misericordia providerat.

[80] Sed referam, quo ordine Fratri huic tale flagellum evenit: [invenit Bononiæ Fratrem obsessum a dæmone,] post ingressum enim suum ad nos, crebro peccatorum suorum doloribus stimulatus, desiderabat a Domino aliquod genus infligi purgationis. Suggerebatur igitur cordi ejus frequentius, an vellet affligi obsessione per dæmonem; & horrebat animus, nec poterat consentire. Tandem post multas deliberationes, dum quadam vice suis offensis esset gravius indignatus, assensit animo, ut corpus ejus operandæ purgationis causa dæmoni traderetur, ut ipse mihi perhibuit. Et sic confestim factum est, ut idem, quod corde conceperat, permittente Deo, perficeretur opere.

[81] Multa miranda per os ejusdem dæmon evomuit. Interdum quoque, [qui interdum eruditum sacræ Scripturæ interpretem agebat,] licet obsessus ille non foret in theologia peritus, & sacrarum velut inscius Scripturarum, adeo tamen profundas per os ejus de Scripturis sanctis eliciebat sententias, ut hujusmodi etiam per Augustinum edita laudabilia merito censerentur. Gloriabatur autem quam plurimum (sed suggerente superbia) si quis aurem suis sermonibus inclinaret. Interdum hanc, ut recolo, conditionem mihi exhibuit, ut a prædicatione desisterem, & ipse a Fratrum omni tentatione cessaret. Cui ego: Absit, ut fœdus cum morte ineam, aut pactum faciam cum inferno. Tuis tentationibus, te nolente, Fratres proficient, & ad vitam gratiæ convalescent, quia tentatio est vita hominis super terram.

[82] Nitebatur autem, sub quadam fraudulenta palliatione verborum, [ac inter alias fraudes] crebro aliquod in cordibus nostris suæ nequitiae seminare

vestigium; quod ego dum adverterem, dixi ei: Ut quid nobis toties ingeminas dolos tuos? Non ignoramus cogitationes tuas. At ille: Et ego cognovi figmentum tuum: quod semel oblatum tibi respuis & contemnis, tandem mea supplantatus improbitate facile & gratanter admittes. Audiant hoc milites Christi, quibus non est colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates tenebrarum harum, contra spiritualia tela nequitiae in caelestibus, ut discant ex ipsorum hostium sedulitate continua suum econtra continuare fervorem, & vitare spiritus in se torpentis ignaviam.

[83] Interdum quoque, quod amplius est, tam efficacibus utebatur, [corpus obsessi suavi odore perfundeabat,] velut in modum praedicationis, sermonibus, ut ipso pronuntiationis modo ac pietate, simul & profunditate verborum uberes elicuerit lacrymas de cordibus auditorum. Mirum in modum & Fratris ipsius obsessi corpus suavissimis aliquando super omnem humanam confectionem perfudit odoribus, idemque tentationis genus mihi in memetipso nequiter intulit, simulans, se torqueri graviter eisdem odoramentis, velut ab angelo caelitus procuratis, cum ipse foret omnino, per quem ad suscitandam temerariam sanctitatis praesumptionem hujusmodi tendebantur insidiae.

[84] Denique dum quadam vice Fratrem illum, nobis praesentibus, graviter afflixisset, coepit simulare turbationem gravi voce, & dicere: Ecce odor, ecce odor, ecce odor. Et post pusillum effusa super ipsum Fratrem odoris illius suavitate, [eum ab angelo ejus afferri fingens,] horrorem & despectum se pati vultu simul ac voce simulatorie demonstravit, dixitque mihi: Scitisne, quid modo abhorruisti? Ecce angelus hujus Fratris suavissimis eum consolatus odoribus advenit, & in hac ejus consolatione grave mihi tormentum incussit. Sed

ecce profero tibi de thesauris meis alterius modi odoramenta, quibus ego visitare consuevi: moxque ut verbum protulit, sulphureis aërem respersit fœtoribus, intendens eorundem successione, præcedentis illius suavitatis palliare fallaciam.

[85] [& eadem odoris fragrantia ipsum Jordanum imbuit,] Igitur cum & mihi fecisset similia, ego multa perplexus ambiguitate, diffidebam quidem de meritis; sed tamen hæsitabam incertus, quocumque pergerem. Mira circumfusus fragrantia, vix ipsas manus audebam exserere, veritus eam, de qua nondum conscius eram, perdere sanctitatem. Si gestarem calicem, ut interdum fieri solet, pro hostia dominici Corporis deferenda, tanta de ipso calice mihi videbatur prodire suavitas, ut totus possem præ immensitate tantæ dulcedinis immutari. Sed non passus est Spiritus veritatis, maligni spiritus in longum durare fallacias. Nempe cum quadam die divina celebraturus in quodam loco, psalmum istum **JUDICA DOMINE NOCENTES ME**, propulsandis tentationibus efficacem, cum aliqua attentione spiritus perorarem, & jam istum versiculum ruminarem **OMNIA OSSA MEA DICENT; DOMINE, QUIS SIMILIS TIBI?** repente tanta super me effusa est odoriferi dulcoris immensitas, ut revera viderentur omnes medullæ meorum ossium irrigari.

[86] [qui post detectam dæmonis fallaciam] Stupefactus ergo, tali plus solito raritate percussus, oravi ad Dominum, ut, si diabolicis hic ageretur insidiis, sua gratia revelaret, nec jam calumniari sineret pauperem a potente, cui aliunde certus non erat adjutor. Mox ut oravi ad Dominum (in ipsius laudem refero) tantam recepi spiritus illustrationem intrinsecus, & tam indubitatum per infusam veritatem plenæ securitatis indicium, ut jam omnino non ambigerem, cuncta hæc fraudulentis hostis exstitisse figmenta. Jamque ex tunc revelato iniquitatis arcano, cum Fratrem illum certum de diabolica tentatione

fecissem, ab utroque nostrum cessavit illius odoris immissio, atque ex tunc mala loqui cœpit & turpia, qui prius sermones devotione plenos nobis narrare consueverat. Cui cum dicerem; Ubi nunc pulcri sermones tui? respondit mihi: Manifestum est nunc meæ fraudis consilium: manifestam jam volo exercere nequitiam.

[87] Hujus prædicti F. Bernardi tam fera vexatio, fuit occasio, [ea occasione Antiphonam salve Regina in Ordinem induxit.] qua permoti antiphonam SALVE REGINA post Completorium decantandam instituimus apud Bononiam, qua de domo eadem per omnem postmodum Lombardiæ cœpit frequentari provinciam, & sic postmodum per universum Ordinem hæc pia & salutaris invaluit consuetudo. Quantas præconium venerandæ Matris Christi lacrymas devotionis excussit, quoties audientium pariter atque psallentium liquefecit affectum, mollivit duritiem, & pium eorum cordibus invexit ardorem! An non credimus, Matrem Salvatoris nostri talibus delectari laudibus, misceri præconiis? Retulit mihi vir quidam religiosus & fide dignus, frequenter vidisse in spiritu Dei Fratres canentes EJA ERGO ADVOCATA NOSTRA, ipsam Matrem Dei ante Filii sui prosterni præsentiam, & pro totius Ordinis conservatione precari. Quod idcirco commemoratum sit, ut legentium Fratrum devotio magis jam deinceps in laudem Virginis animetur.

[88] Quando corpus beati Dominici translatum fuit, [Elevato S. Dominici corpore,] cum palis ferreis vix fracto duro cæmento, cum difficultate magna elevato lapide, qui superpositus fuerat monumento, mirabilis & suavissimus odor de ipso monumento exivit, & talis, qui videbatur omnia aromata superare; nec odori alicujus rei humanæ similis videbatur: & odor non solum erat in ossibus, capsâ, & pulvere; verum etiam in manibus eorum, qui supradicta tetigerant, vel aliquid de supradictis, per

plures dies duravit.

[89] Quidam scholaris, nomine Nicolaus de Bosco, [Nicolaus quidam Anglus] Anglicus Wigorniensis diœcesis, Bononiæ commorans, quem dolor renum & genuum a festo sancti Michaëlis usque ad Pentecosten miserabiliter afflixerat, non poterat se erigere nec per domum ire, nisi sustentaretur baculis vel servientibus. Et tandem adeo gravata fuit infirmitas per quindecim dies, quod non poterat lectum exire; & coxa ejus sinistra sic erat attenuata, & carnibus evacuata, quod aliqua medicorum ope non poterat liberari; sed per varia medicamenta deterius sibi erat, ita quod de sanitate ejus amici sui & medici desperarent. Facto voto beato Dominico, statim restitutus est sanitati.

[90] Quædam puella, nomine Thomasina, filia Thomasini scriptoris, [& plures alii] qui stat Bononiæ juxta curiam sancti Ambrosii, per quindecim dies in maxilla sinistra gravi detenta fuit infirmitate, ita quod, rupta carne, multa sanies & putredo defluebat, nec poterat restingui aliqua re. Itaque timebant parentes ejus, quod non de facili sanaretur, & deformitatem incurreret valde magnam. Facto autem voto beato Dominico, sequenti mane, nullo appposito medicamine, ita fuit liberata, quod nec cicatrix, nec aliquod vestigium infirmitatis remansit, nisi quædam rubedo in maxilla, quæ nullam præbet deformitatem.

Quædam domina, nomine Gilla, uxor domini Marscoti, qui stat in strata Castillionis per octo annos & amplius in dextro latere a cingulo inferius omnes amiserat corporis sui vires, ita quod nec movere pedem nec tibiam poterat, nisi cum manibus sic moveret baculum. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit liberata.

[91] Quidam juvenis, nomine Manfredinus, de Mausolino, [tum viri, tum feminæ] a festo sanctæ Agathæ usque ad festum diem post Pontecosten, vires omnium membrorum suorum amiserat, ita quod non sine baculo vel alio sustentamento ire poterat, nec super ancas suas, sed supinus, nec in terra se ponere ad sedendum, nec etiam se erigere; & inflaturas habebat & tumores magnos & medicinas fecit, & nullis profuit, imo multum nocuit, & non poterat tibias attrahere, nisi manibus moveret, volveret, vel attraheret. Facto voto beato Dominico, restitutus est sanitati, ita quod eadem die propriis pedibus ambulavit XXVIII milliaria absque adminiculo vel auxilio alieno.

Quædam mulier, Gilla nomine, filia Joannis de Corviago, de castro Mansolini a carni-privio e usque ad tempus translationis corporis beati Dominici, infirma fuit in toto corpore, & infirmitate amisit brachium sinistrum penitus, ita quod non poterat de ipso aliquo modo se juvare, & facta minutione, sanguis nullo modo exivit, quia brachium erat aridum & mortuum, & insensibile, ita quod in minutione non sensit vulnus; & dictum brachium erat magis tenue, quia adeo attenuatum, scilicet in ægritudine. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit curata.

[92] [variis morbis afflictus,] Quidam puer, filius Jacobini Bonfantini, nomine Petriciolus, per duos annos ruptus est in inguine, ita quod intestinum defluebat in bursam testicularum, & nulla medicorum ope sibi subveniri poterat. Facto voto beato Dominico ante translationem corporis, liberatus est.

Quædam mulier, Menecata nomine, filia Hugonis Massarii de Sesso, cui labium inferius ita ingrossatum fuit & quasi emortuum, quod absque maxima pœna comedere non poterat, nec bibere, nisi labium illud sustentaret; nec intelligibiles voces proferre poterat, cui & prædicta

infirmitas per annum & quinque menses duraverat, facto voto beato Dominico, statim restituta est sanitati.

Quidam Geminianus nomine, filius Petri Bachalari, quadam infirmitate per quatuor annos & ultra detentus fuerat, ita quod ex capite ejus capili ceciderant, & putredo sanguinea defluebat, nulla medicorum ope liberari poterat. Facto voto beato Dominico a matre sua, statim fuit liberatus.

[93] [implorata Sancti istius intercessione] Quidam Cambius nomine de Barticoribus dum purgaret aream quamdam, arista guttur ejus intravit, & occasione illius aristæ per octo dies gravi dolore detentus, per quatuor dies nec comedere, nec bibere, nec intelligibiles voces proferre poterat, nec ei [ab] aliquo medico subveniri poterat. Facto autem voto beato Dominico, plene statim fuit liberatus.

Quædam mulier, nomine Bona-filia, passa fuit malum fici in naso & labio superiori per duos annos & amplius; & habebat nasum & labium grossum plus quam ovum gallinæ, & multum fœtebat ut nulla medicorum ope sibi subvenire poterat. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit liberata, ita quod vestigium infirmitatis aliquod in ipsius naso vel labio non remansit.

Quidam puer, nomine Petrinus, filius Gerardi Petrini de Tornello, per quindecim dies & amplius, gravissima fuit infirmitate detentus, & ab umbilico inferius usque ad pedes erat gravissime inflatus, ita quod non poterat stare, nec aliquo modo se juvare; & ab omnibus pro mortuo habebatur. Facto voto beato Dominico, statim restitutus est sanitati.

[94] [& voto facto,] Quædam mulier, Alda nomine, filia Bertæ Tuscæ, per quinque annos habebat scrofulas sub

ascella dextra & glandulas, & circa mamillas in dextro latere vesicas multas, quæ saniem multam & putredinem emittebant; & multum foetebat, ita quod sibi abominabile videbatur, & multum affligebat eam, ita quod non poterat super latus jacere. Facto voto beato Dominico, incontinenti liberata est.

Quidam puer, Rodulfus nomine, filius Hymeliæ, uxoris Ildebrandini Jucellini, detentus fuit gravi infirmitate, ita quod per octo dies nec comedit, nec mamillas sumpsit; & jam cor ejus quasi frigidum & aridum factum erat, & de ejus sanitate omnes penitus desperabant. Facto autem voto beato Dominico a parentibus, statim fuit liberatus. Quidam puer, nomine Aimericus, per octo dies & amplius gravissima detentus fuit infirmitate, ita quod nec comedere, nec bibere poterat, nec loqui: & totum corpus ejus jam frigidum factum fuerat, & omnes de ejus sanitate penitus desperabant. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit liberatus.

[95] Quædam mulier, nomine Cortesina, uxor Maynardi, [statim sanitatem mirabiliter recuperarunt.] per annum & dimidium & plus, gravissima infirmitate detenta fuit in omnibus membris suis, ita quod se juvare non poterat, nec aliquid operis exercere. Facto voto beato Dominico, statim fuit liberata.

Quidam nomine Marsilius de Suavitis, quem febris continua, & jugis dolor totius corporis, & præcipue circa pectus, adeo afflixerat per sex dies, quod sumpta Eucharistia & facto testamento, de sanitate ejus amici ejus penitus diffidebant; facto voto beato Dominico, statim fuit liberatus.

Quidam, nomine Andulfus, de Mazanello, per unum mensem & amplius habuit gravissimam infirmitatem

apostematis a latere dextro sub ascella, interiori parte, ita quod omnes, qui videbant, ipsum ad mortem judicabant. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit sanitati restitutus.

Quidam puer, nomine Johannes, per tres dies adeo gravissima infirmitate detinebatur, quod, apparentibus signis mortis, de salute ipsius medici, & omnes alii desperabant. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit liberatus.

Quidam scholaris, nomine Willelmus Alare, de Castro Vauri diœcesis Tholosanæ, Bononiæ commorans, per octo dies graviter affligebatur duplici tertiana, ita quod amici ejus diffidebant de ejus sanitate: ex quo autem jacuit super lapidem, qui est sub tumba beati Dominici, statim restitutus est sanitati.

Quædam mulier, Gilla nomine, uxor Hugonis, qui fuit Bononiæ; sed nunc stat Imolæ, gravissimo dolore dentium tenebatur, ita quod nullatus quiescebat, semper quasi furiosa clamabat. Facto voto beato Dominico, statim fuit liberata.